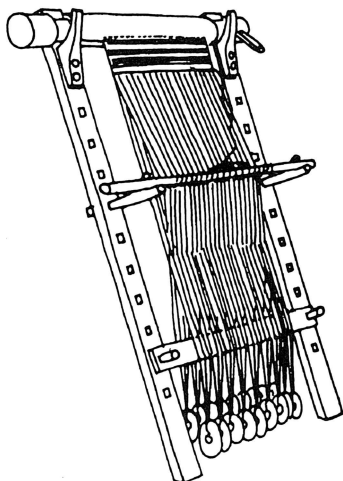

Vikingatida klädedräkt

Under de två senaste åren har Sollerö Sockenförening tillsammans med Studieförbundet Vuxenskolan haft kurser där deltagarna sytt sin egen vikingadräkt. Man har även fått lära sig/prova på att spinna ull på slända, nålbindning av vantar och att göra brickvävda, språngade/pinnvävda och slingade band. Vi började också lite smått att göra skor och väskor i läder och skinn, och vi har även gjort smycken. Så nu går även nutida solleröbor klädda i vikingadräkt.

Hur kunde då vikingatida kläder se ut? Ja någon komplett dräkt från den tiden finns inte bevarad, bara fragment i gravar. T.ex. har man på baksidan av spännen funna i gravar kunnat hitta fastrostade tygbitar. (På Sollerön är gravarna brandgravar, så där har inga textilier bevarats). Det finns dock bilder av människor på bildstenar, framför allt på Gotland, och små påsyningsbleck föreställande kvinnor har hittats, vilka kan ge oss en bild av hur kläderna har sett ut.

Tyngdvävstol med stomme av två stöttor som lutar mot vägg e.d. Varpen sträcks med tyngder.

Materialet var av linne och ylle, vilket man spann på slända och vävde på varptyngd vävstol, men även siden och silke från handelsfärder främst i österled fanns. På den varptyngda vävstolen kunde man väva tyger både i tuskaft och kypert, till mer avancerade såsom gåsögon, fiskben, dräll och gobelänger i snärjvävteknik. Tyger och garn användes naturfärgade eller färgades med växtfärger. Överhogdalstapeterna, som vävdes i snärjvävteknik och tillverkades mellan 800-talet och 1100-talet, är gjorda av växtfärgat garn, gult troligen från färgreseda, rött från krapp, och blått från vejde.

För att få tygerna släta använde man sig av en glättbräda och en glättsten. De bevarade glättbräden som man funnit är tillverkade av horn eller valben. Som glättsten kunde en vanlig slät rund sten användas, men även stora runda glasklumpar har hittats.

Kvinnodräkten

Kvinnodräkten bestod av en llnesärk, med eller utan ärmor, med en halsöppning med sprund, som fästes ihop med ett spänne eller knöts ihop med band. Både plisserade och släta särkar fanns. I vissa fall kunde särken vara både vid och så lång att den hade släp. Över särken bars en kjortel, eller "hängselklänning" av ylle eller linne, som kunde vara antingen "rörformad" eller öppen i en eller båda sidor. Hängslena/axelbanden fästes vid kjorteln med hjälp av dosformade parspännor. Mellan parspännorna bar man ofta en pärlsnodd i en eller flera rader. I spännorna kunde man också fästa sax, kniv, nyckel, nålhus med nålar och tråd, eller annat som man behövde ha nära till hands. Kjortel och särk kunde dekoreras med broderier och band. På vissa avbildningar av kvinnor ser det ut som de haft ett förklädesliknande plagg, men inget spår av sådant är funnet i någon grav.

På huvudet verkar man ha haft en knuten duk som ett huckle, eller bara ett vävt mönstrat pannband. Håret ser ut att ha varit uppsatt i en konstfull knut. Inga bältesspännor har hittats i kvinnogravar, så om kvinnor hade ett bälte var det då troligen ett vävt band som knöts runt midjan.

Skandinavisk kvinnodräkt med ovala spännor

Kvinnodräkt och barndräkt från vikingatiden. Teckning: Danils Sven Olsson.

Som överplagg bars en sjal som hölls ihop av ett litet ringspänne, eller en kappa som man fäste ihop med ett spänne. Knappar från vikingatid har inte hittats, däremot kunde en pärla och sydd ögla fungera som knapp.

Mansdräkten

Mansdräkten bestod av långbyxor, "underskjorta" och en överkolt av linne eller ylle. Byxorna finns i två kända modeller, en rak och en "pösbyxa" av österländskt snitt, som var hopsnörd under knät. Troligen har man då inspirerats av den orientaliska dräkten, för spår av långa kaftaner har också hittats i gravar i Birka.

Även mansdräkten kunde dekoreras med band och broderier, liksom att koltens halssprund hölls ihop av ett spänne eller "pärlknapp". Som ytterplagg användes vanligtvis en kort mantel som hölls ihop på ena axeln med ett stort ringspänne eller ringnål. Manteln kunde vara dekorerad med broderier, med kantband, eller med pärlbräm. Hade man inte tillgång på päls kunde

Mansdräkten från vikingatiden. Mannen hemkommen från båtferd medförande gåvor. Han bär på bilden svärd, men bevapning med yxa var vanligare. Byxorna var troligen hosor som bands upp vid bältet.

Teckning: Danils Sven Olsson.

“fuskpäls” duga! (Man har hittat tygrester med längre lugg, liknande teddy!) För att få varma mantlar kunde de pälsfodras och eventuellt vara dunfyllda. På vintern kan även tjocka skinnkappor ha använts. Mannen bar ett bälte runt midjan, där kniv och väska hängde. Att man hade fickor har inte kunnat beläggas. På huvudet hade man yllehuvor, hattar, mössor med eller utan pälsbräm, läderhjälmor eller skinnhjälmor eller skinnmössor. (Dock inga hjälmor med horn!)

Strumpor och vantar

Både män och kvinnor använde benlindor eller strumpor av tyg, dock ej stickade, (stickning kom först under medeltiden), och vintertid tumvantar i nålbindningsteknik.

Väskor

Väskor och pungar har hittats i såväl mans- som kvinnogravar. I väskorna har man förvarat t ex elddon, kam, viktlod, spelbrickor, amuletter och pengar. Både väskor av skinn, läder, näver eller tyg har man funnit, och de har ibland haft beslag av metall eller varit dekorerade på annat sätt.

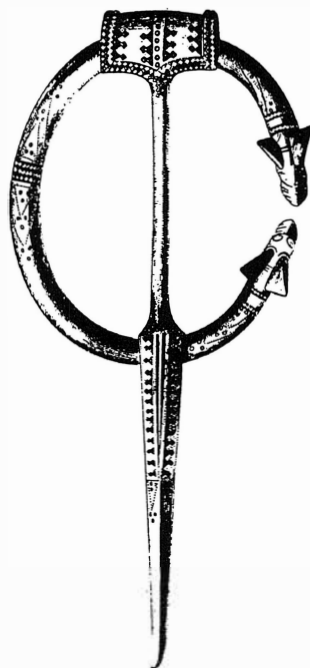
Skor

Skor fanns av två huvudformer, antingen skurna i ett stycke och hopsyddas eller skurna i två stycken och sammansyddas med en sula som gick upp i häl och tå. Många vackra och mycket dekorerade skor har hittats bl.a. i Mammen i Danmark. Förutom skor har man funnit både höga och låga stövlar.

På vintern använde man broddar på sina skor och stövlar. Dessa broddar var av järnband med en pigg under och fästes fast över skon med hjälp av en läderrem, och troligen hade man då en träsula på skon för att inte sulan skulle vara för mjuk.

Självklart skilde sig dräkten mellan fattig och rik, vardag och fest, allt ifrån helt enkla kläder till mycket dekorerade med silver- och guldtråd och sidenbårder! Och naturligtvis fanns många variationer i dräkten, här har bara beskrivits huvuddragen i vikingatidens klädmode. Klädesdräkten var ju ingen uniform, utan det gavs nog utrymme för eget tycke och smak.

Elisabeth Ebemark

Ringnål som användes att hålla klädesplagg på plats. Nålarna användes i såväl kvinno- som mansdräkt och hade ofta en tilltalande utformning

Elisabeth Ebemark och Gun Gråbergs demonstrerar vikingatida kvinnokläder vid en arkeologidag på Hembygdsgården.

Foto Helmer Nilsson.

Källor

“Vikingatidens ABC” (Statens Historiska Museum)

“Från Vikingar till Korsfarare, Norden och Europa 800 - 1200”, (Föreningen Norden och Nordiska Ministerrådet)

“Fornordiskt lexikon”, (sammanställt av Åke Ohlmarks)

“Överhagdalsbonaderna”, (Jämtlands läns museum)

“Vikingar, Fakta i Närbild”, (Bonnier Carlsen)